

Tomáš Garrigue Masaryk řekl, že Československé republika by nevznikla bez československých legií. Při jednáních o uznání československého státu se Československá národní rada v Paříži mohla opírat o rozhodná vojenská vystoupení českých a slovenských legionářů. Po boku dohodových armád jich bojovalo více než 109 tisíc. Téměř 5 tisíc jich padlo nebo zemřelo na následky zranění a válečných útrap. Mnozí se vytouženého návratu do svobodného Československa nikdy nedočkali.

Československé legie
ve Francii a v Rusku

Připomenutí zásluh legionářů by ale nebylo úplné bez připomínky jejich podílu na obraně hranic nového československého státu. Zatímco se v Praze a jinde ve vnitrozemí oslavovalo, jinak tomu bylo v pohraničních oblastech. Němci, Maďaři ale také Poláci, kteří je obývali, se s existencí ČSR smířovali jen obtížně. K zajištění pohraničních oblastí pro výkon československé státní suverenity byly proto vládou vysílány

ÚČAST ČECHOSLOVÁKŮ VE SVĚTOVÉ VÁLCE.

jednotky československé armády. A legionářské pluky, které se postupně do republiky vracely z celého světa, byly nejlépe vycvičenými, zorganizovanými a vyzbrojenými jednotkami, které československá vláda tehdy měla k dispozici.

Střety s Němci se odehrály bez větších obětí, jinak tomu ale bylo na Slovensku, které Maďari považovali za odvěkou součást uherského státu, které se nechtěli vzdát ani po vyhlášení ČSR. Maďari byli ve výhodě. Ovládali řadu slovenských pošt, železnic, úřadů i soudů a maďarské vojenské a četnické posádky byly rozmístěny na velké části slovenského území. Československá armáda musela s Maďary o slovenské území svést řadu úporných, krvavých bojů, které si vyžádaly nejméně 864 padlých, 2.830 raněných a 1.412 nemocných československých důstojníků a vojáků. Vojenské operace československých oddílů na Slovensku se protáhly až do léta 1919.

Maďari byli donuceni uzavřít příměří a začít o průběhu nových státních hranic s ČSR jednat na pařížské mírové konferenci. Do 30. června 1919 se maďarské vojsko postupně ze slovenského území stáhlo a novou hraniční linii obsadili českoslovenští vojáci od 3. do 5. července 1919. Jednou z posledních hraničních úprav bylo ovládnutí tzv. předmostí u Bratislavy na pravém

břehu Dunaje. Přestože si zápas československých vojáků o hranice ČSR na Slovensku vyžádal tolik obětí, v dnešní veřejnosti, zejména slovenské, je často opomíjenou a málo známou kapitolou našich společných dějin.

Málo známou kapitolou jsou i dramatické události, k nimž došlo záhy po vzniku československého státu na hranicích s Polskem. Podle polských badatelů byly Těšínsko a části Oravy a Spiše osídleny odněpaměti autochtonním polským obyvatelstvem. Měly se proto stát součástí rodící se Polské republiky. 19. října 1918 utvořili Poláci v Těšíně první vlastní politickou reprezentaci - Národní radu pro Těšínské knížectví (*Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego*), které o to usilovala.

Rada se odkazovala na převahu polského obyvatelstva na Těšínsku a dovolávala se jeho práva na sebeurčení. Rakouské sčítání lidu v roce 1910 zaznamenalo na Těšínsku převahu osob, užívajících polský obcovací jazyk - celkem se jednalo o 234 tis. lidí (54,8%). A s polským jazykem bychom se tehdy mohli běžně setkat i tam, kde bychom jej dnes zřejmě vůbec nehledali, například v Ostravě nebo v Opavě. Bylo to důsledkem migrací, které zkomplikovaly již tak složité jazykové a národnostní poměry v Rakouském Slezsku.

Národní rada pro Těšínské knížectví byla v Těšíně utvořena 19. října 1918. 30. října 1918 prohlásila, že přejímá nad Těšínskem moc jménem polského lidu a deklarovala jeho připojení k Polské republice. Jejím sídlem se stal těšínský zámek. Obdobně vznikly v listopadu téhož roku polské národní reprezentace i na dalších dvou jazykově smíšených pohraničních územích na severu Slovenska. V oravské Jablonce, západně od Tater, vznikla polská Národní rada pro Oravu (*Rada Narodowa Orawy*), na východ od Tater vznikla Národní rada pro Spiš (*Rada Narodowa Spiska*).

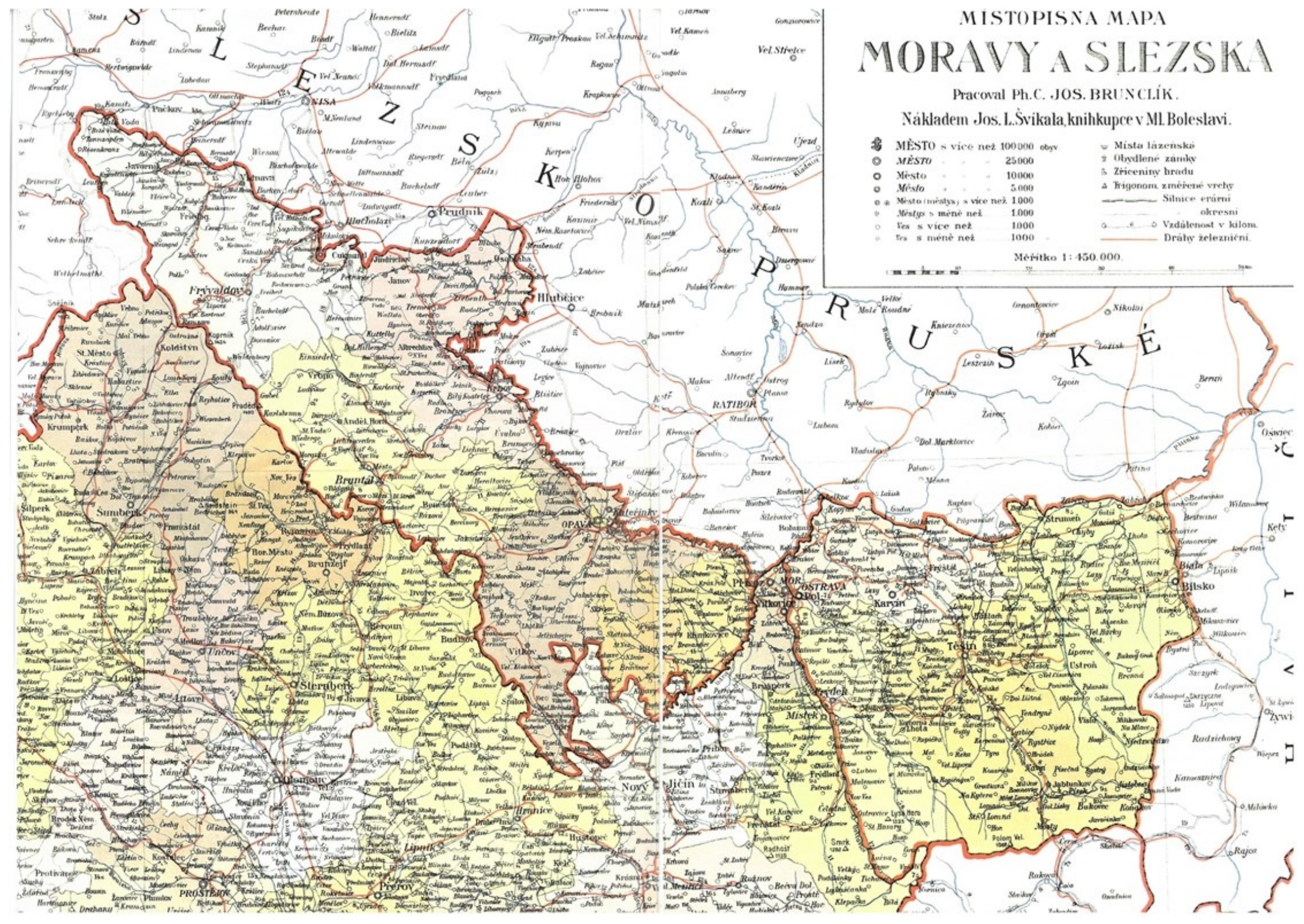
MISTOPISNA MAPA MORAVY A SLEZSKA

Pracoval Ph.C. JOS. BRUNCLÍK.

Nakladem Jos. L. Švikala, knihkupce v ML. Boleslavi.

●	MĚSTO s více než 100 000 oby.	⚡	Místa lázeňská
○	MĚSTO " 25 000	⌘	Obydlené zámky
○	Město " 10 000	⚡	Zříceniny hradů
○	Město " 5 000	△	Trigonom. změřené vrchy
○	Město (městy) s více než 1 000	—	Silnice erární
○	Městy s méně než 1 000	—	okresní
○	Ves s více než 1 000	—	Vzdálenost v kilom.
○	Ves s méně než 1 000	—	Dráhy železniční.

Měřítko 1 : 450 000.

Migrace nabyly před první světovou válkou takových rozměrů, že se jimi musela zabývat i vídeňská vláda. Rozhodla se v Rakouském Slezsku provést sčítání lidu, které skutečně potvrdilo obrovský přírůstek počtu obyvatel zejména ve východní, těšínské, části Rakouského Slezska. Zatímco při prvním sčítání v roce 1880 bylo na Těšínsku přítomno 262 tis. lidí, stačila pouhá tři desetiletí, aby počet přítomných vzrostl na více než 427 tisíc. Téměř třetina z přítomných osob ale neměla v roce 1910 na Těšínsku přiznanou domovskou příslušnost. Ve valné většině se jednalo o Poláky s domovskou příslušností v Haliči. Nejen polské, ale ani ostatní migranty lze sotva označit za autochtonní obyvatele kraje bez výhrad.

U 116 tis. lidí (27,1%) zaznamenaly rakouské úřady v roce 1910 užívání českého obcovacího jazyka a u 78 tis. lidí (18,1%) německého obcovacího jazyka. Svých práv se dovolávali také Češi, Němci a Slezané, kteří měli o poválečném uspořádání této části Rakouského Slezska jiné představy, než Poláci. Češi ji považovali za součást Československa. Němci a Slezané ji zpočátku chtěli připojit k německému území, ale později se také rozhodli pro Československo. Mimořádně silným argumentem byla bezesporu skutečnost, že Rakouské Slezsko – jak západní, opavská, tak východní, těšínská část, bylo vedle Čech a Moravy třetí historickou zemí Koruny české.

Události dostaly rychlý spád poté, co poslední rakousko-uherská vláda **27. října 1918** diplomatickou nótou světu oznámila, že souhlasí s jednáním o příměří a zároveň s podmínkami *...o právech národů rakousko-uherských, zejména o právech Čechoslováků a Jihoslovánů*. **28. října 1918** byla v Praze vyhlášena Československá republika.

Československá národní rada v Paříži jednala už 10. září 1918 s francouzskou vládou o vzniku budoucího Československa a jeho hranicích. Francouzská vláda se zavázala *...podporovati československý národ v jeho úsilí o svobodu a znovunabytí nezávislého československého státu v hranicích jeho historických zemí*, což potvrdila i diplomatickou nótou 28. září 1918 s upřesněním *...až do rozhodnutí mírové konference*. **30. října 1918** byl v Ostravě vytvořen Zemský národní výbor pro Slezsko, první česká politická reprezentace v Rakouském Slezsku, který deklaroval převzetí moci jménem československého státu. Zatím k tomu neměl dostatek prostředků a tak západní, opavská část Rakouského Slezska zůstávala v německých rukou. Opava byla československou armádou obsazena až 10. prosince 1918.

Ve východní, těšínské části Rakouského Slezska prohlásila **30. října 1918** Národní rada pro Těšínské knížectví v Těšíně, že přejímá moc nad Těšínskem jménem polského lidu a deklarovala záměr připojit Těšínsko k území Polské republiky. Ale bylo jen otázkou času, kdy se československá vláda přihlásí se svým územním nárokem i na pohraniční oblasti.

Téhož dne sice společně odzbrojili čeští a polští důstojníci těšínské posádky své rakouské velitele, dokonce vytvořili ze spolehlivých českých a polských vojáků společné vojenské hlídky, které rozmístili na nádraží a na všech důležitých místech ve městě. Ale na pokyn z Krakova těšínské Poláci společný postup s Čechy rychle opustili. Čeští vojáci byli odzbrojeni a donuceni odejít a na Těšínsko dorazily první polské vojenské jednotky, vyslané krakovským velitelstvím. S jejich pomocí přistoupila *Národní rada pro Těšínské knížectví* k realizaci deklarovaného cíle, kterým bylo připojení Těšínska k území polského státu. Následovalo vydávání prvních polských nařízení a vyhlášek a přejímání rakouských úřadů a soudů.

Vyhlášení ČSR 28. října 1918 - Václavské náměstí v Praze

Pohlednice z Těšínska z počátku 20. století: zámek ve Slezské Ostravě na pravém břehu řeky Ostravice, dnes již neexistující radnice a kostel v zaniklé obci Karviná, lovecká chata a útulna na vrcholu Lysé hory a pohled na Frýdek se zámek z levého, moravského břehu řeky Ostravice.

Nejlidnatějším sídlem kraje zůstávalo město Těšín, sídlo okresních a krajských úřadů a soudů, v němž podle sčítání z roku 1910 žilo 21 850 lidí. Na dalších pohlednicích náměstí v Bohumině a ve Fryštátě a celkový pohled na Jablunkov.

I když byla československá vláda razantním počínáním Poláků v pohraničí překvapena, nepřikládala jim zpočátku větší význam. Kroky *Národní rady pro Těšínské knížectví* i obdobné kroky Poláků na severu Slovenska, kde se události odehrávaly podle stejného scénáře, vnímali Češi jen jako projevy lokálních polských národovců. K obdobným projevům se na novém československém území, zejména v jeho pohraničních oblastech, ostatně uchýlovali nejen Poláci, ale také Němci a Maďaři.

O státních hranicích československého státu jednali Češi nejen s francouzskou vládou, ale i s vládami dalších dohodových zemí a během války došlo i k několika setkáním mezi českými a polskými politiky. Výsledkem lvovských jednání z ledna 1918 byl společný, vcelku logický, závěr: ... *rozhodnutí o Těšínsku nemá být ponecháno místním činitelům, příliš ve věci angažovaným a náchylným řešit spor z úzkého hlediska místního. K přátelskému rozřešení diferencí je povolána Praha a Varšava, popřípadě mírová konference. Až do rozhodnutí té nebo oné instituce nemá být nic měněno na dosavadním stavu věcí jakýmkoliv fait accompli.* Obdobný byl i oznámený výsledek pražských jednání z května 1918: ...*na dosavadních*

Nádraží Košicko-bohumínské dráhy v Těšíně (dnešním Českém Těšíně). Dráha byla vystavěna mezi léty 1866-1872. Tato železniční trať se po první světové válce stala pro svůj strategický a hospodářský význam jedním z hlavních cílů jak polského, tak československého státu. Trať původně vedla z Bohumína do Těšína přes Orlovou, později byla přeložena na dohled od Fryštátu. Sloužila k přepravě osobních a vojenských vlaků, ale především uhlí z karvinských dolů, a také vápence a železné rudy do hutních podniků.

hranicích v Těšínském Slezsku až do rozhodnutí mírové konference nic se nezmění a potom teprve obě strany přátelsky se shodnou o tom, jak naložit s polskými obcemi ve Slezsku.

Zemský národní výbor pro Slezsko se ocitl v nezáviděníhodné situaci. Zejména ve východní, těšínské části Rakouského Slezska narůstalo napětí. Množily se vzájemné konflikty mezi místními Poláky a Čechy, Němci a Slezany, způsobené zcela rozdílnými politickými deklaracemi. Ale začaly se objevovat i stávky a protestní demonstrace a vážné problémy v zásobování obyvatelstva potravinami. Ve snaze vyhnout se rostoucímu napětí přistoupil *Zemský národní výbor pro Slezsko* k jednání o uspořádání poměrů a zajištění klidu a pořádku s polskou *Národní radou pro těšínské knížectví*, která čelila obdobným problémům. První se konalo **2. listopadu 1918** v Orlové, druhé proběhlo **5. listopadu 1918** ve Slezské Ostravě.

V Ostravě byla podepsána dohoda o prozatímním rozdělení správy a kompetencí obou reprezentací ve východní části Rakouského Slezska. Začínala slovy: *Dohoda nynější má povahu prozatímní a v ničem nepředjudikuje konečnému rozhrančení teritoriálnímu, které ponechává se v celku k rozhodnutí povolaným činitelům, tj. vládě polské ve Varšavě a vládě české v Praze. Jedině za účelem udržení klidu a pořádku v čase přechodném, aby síly se netřístily na vzájemných sporech v záležitostech povahy místní a malicherné, vymezuje se okruh působnosti...* Dohoda

byla rovněž zveřejněna na plakátech a uvedena slovy: „*Výslovně prohlásily obě strany, že tím nijak nemá být zadáno jejich stanovisko ohledně budoucího osudu Těšínska a že každá strana trvá na svých dosavadních požadavcích. Není tudíž příčiny, aby obyvatelstvo té nebo oné národnosti bylo nějak znepokojováno.*“

Dohoda nebyla, ani nemohla být, mezinárodně závazným právním aktem o průběhu státních hranic mezi Polskem a Československem. Varšavská vláda ji přesto právě takto vnímala, schválila a prezentovala veřejnosti jako souhlas československé strany s rozdělením Těšínska. Pro polskou stranu by to samozřejmě bylo velmi výhodné. Dohoda ponechávala pod polskou kontrolou většinu těšínského území i slezský úsek Košicko-bohumínské dráhy. Ve skutečnosti ovšem bylo obsahem dohody jen společné zajištění podmínek pro pokračování těžby a dodávek uhlí, pro činnost průmyslových podniků, pro provoz místních elektrických drah a slezského úseku Košicko-bohumínské dráhy a také pro zajištění dodávek potravin pro obyvatelstvo. *Národní radě pro Těšínské knížectví* pro tyto účely svěřovala dohoda kompetence v bílském a těšínském okrese a ve východní části fryštátského okresu. *Zemskému národnímu výboru pro Slezsko* ve frýdeckém okrese, kam v té době patřila i Slezská Ostrava, a v západní části fryštátského okresu.

Přestože k žádnému - mimochodem ostravskou dohodou avizovanému - jednání varšavské vlády s pražskou vládou o státních hranicích nedošlo, cestou *fait accompli* stavěli Poláci československou vládu, opět před hotovou věc. Na ovládanou část Těšínska dorazily první jednotky polské armády a četnictva. S jejich pomocí *Národní rada pro Těšínské knížectví* přistoupila k urychlenému zavádění polské administrativy. Např. 26. listopadu 1918 bylo zemské poštovní inspekci v Opavě sděleno rozhodnutí polské poštovní inspekce v Krakově, že s okamžitou platností přecházejí všechny poštovní úřady v bílském, těšínském a části fryštátského okresu pod pravomoc krakovského úřadu. To potvrdilo i polské ministerstvo pošt. Byla zahájena evidence a odvody branců, zařazovaných do polské armády. Polskou vládou byly zahájeny přípravy k uskutečnění prvních polských parlamentních voleb, které se měly konat i na Těšínsku - a také v Poláky ovládaných částech Oravy, Kysúc a Spiše, 26. ledna 1919. Pokyny k pořádání voleb byly *Národní radě pro Těšínské knížectví* zaslány 26. listopadu 1918.

To už ale nebyly jen lokální projevy polských národovců. Prokazatelně se jednalo o neoprávněný výkon cizí státní moci na území Československa.

Pokud ale měly Těšínsko, Orava a Spiš československým územím zůstat, musela pražská vláda reagovat. Rozhodla se nejprve využít diplomatických prostředků. Ostře formulovaná diplomatická nota sdělovala polským úřadům, že ostravská dohoda nebyla pražskou vládou nikdy uznána, pouze *mlčky trpěna*. Nota požadovala uznání české suverenity nad celým Rakouským Slezskem. Československý konzul, Slovák Karol Locher, tlumočil notu 30. listopadu 1918 polským úřadům v Krakově. Byl odmítnut s tím, že krakovské úřady nejsou k takovému jednání oprávněny. Proto se 2. prosince 1918 pokoušel notu předat osobně přímo polskému ministru zahraničních věcí ve Varšavě. Ministr ale československého konzula rovněž zdvořile odmítl - s tím, že konzulova diplomatická akreditace neplatí u varšavských, ale pouze u krakovských úřadů.

7. prosince 1918 prohlásila československá vláda uplatnění své suverenity nad celým Rakouským Slezskem. *Zemský národní výbor v Ostravě* byl nahrazen *Slezskou zemskou vládou*, jejímž prezidentem byl československou vládou jmenován Josef Šrámek. To však Poláky od jejich záměru ovládnout pohraniční území ani v Rakouském Slezsku ani na severním Slovensku neodradilo. Konzul Karol Locher dokonce 10. prosince 1910 telefonicky oznamoval do Moravské Ostravy, že polská armáda se již připravuje k překročení provizorních hraničních linií v pohraničních oblastech. K zahájení operací polské armády na Těšínsku mělo dojít 14. prosince 1918.

Polská vláda důsledně pokračovala ve vytváření hotových skutečností. 11. prosince 1918 došlo k vojenskému obsazení Kežmarku a části Spiše polskou armádou, které rozhodně nebylo možné vnímat jen jako lokální projevy polských národovců. 14. prosince 1918 utvořila polská vláda v Krakově tzv. *Vládnoucí komisi pro Halič, Slezsko, Oravu a Spiš*, která nahradila dřívější tři polské politické orgány ve Lvově, Krakově a v Těšině, kde se následujícího dne *Národní rada pro Těšínské knížectví* reorganizovala na regulérní polskou *Zemskou vládu (Rząd Krajowy)*. Napětí rostlo. Polské ministersvo zahraničních věcí sice vyslalo 17. prosince 1918 do Prahy oficiální vládní delegaci, která měla o Těšínsku jednat. Bylo ale zjevné, že ve skutečnosti poláci jednat nechtějí a ovládaných částí Těšínska, Oravy ani Spiše se nechtějí vzdát. Instrukce polského ministerstva zahraniční věcí z 10. prosince 1918 totiž kompetence polské delegace v zásadě omezila jen na jednání o přiznání území frýdeckého okresu československé straně.

K prvnímu vojenskému zásahu československé armády došlo na Spiši, kde 31. pluk československých legií **17. prosince 1918** donutil Poláky k ústupu z Kežmarku. Československá vláda si k vojenskému obsazení Spiše vyžádala souhlas budapeštského velení dohodových vojsk. Poláci se po několika přestřelkách stáhli k obci Podolíneč. K dalšímu střetnutí československých jednotek s Poláky pod Tatrami došlo u obce Vyšné Hágy 23. a 24. prosince 1918. I zde byli Poláci donuceni k ústupu. Na Štedrý den bylo v Popradě uzavřeno příměří, určena demarkační linie a do 30. prosince 1918 polské jednotky z Oravy a Spiše ustoupily na polské území.

Zprávy o československém vojenském zásahu na Spiši se samozřejmě objevily v československém i polském tisku. Polské noviny o nich dramaticky referovaly a psaly o přípravách československé armády na vojenský zásah, k němuž má dojít záhy na Těšínsku. Obavy polských novinářů nebyly zcela bezdůvodné. Když československé vojsko zajistilo pro výkon československé státní suverenity kromě Spiše a Oravy i pohraniční oblasti na slovenských Kysucích s nádražím v Čadci, přiblížily se československé vojenské jednotky na dohled od Jablunkovského průsmyku. V československých rukou se poté ocitl již celý slovenský úsek *Košicko-bohumínské dráhy* až po těšínskou zemskou hranici v Mostech u Jablunkova.

Pokud mělo k obsazování Těšínska československou armádou skutečně dojít, chtěla se pražská vláda nejprve ujistit podporou spojeneckého velení. Vyžádala si proto k otázce průběhu československo-polských státních hranic nejprve diplomatickou cestou stanovisko francouzské vlády. Měla pro to pádné důvody. Francie byla po první světové válce nejvýznamnější dohodovou mocností a její postoj byl mimořádně důležitý pro všechny ostatní dohodové země. A řada československých jednotek podléhala i po ukončení první světové války nadále velení francouzských důstojníků. Francouzské ministerstvo zahraničních věcí odpovědělo do Prahy zasláním diplomatické note **21. prosince 1918**, v níž československou vládu znovu ujistilo, že Francie míní *...podporovat československý národ v jeho úsilí o svobodu a znovuvytvoření československého státu v hranicích jeho historických zemí*.

Poláci zatím - jak na Těšínsku, tak na Oravě a na Spiši, pokračovali v přípravách parlamentních voleb, které se měly uskutečnit 26. ledna 1919. Jejich realizace by znamenala prokazatelný výkon polské státní suverenity na československém území. **23. prosince 1918** se proto za účasti

prezidenta republiky Tomáše Garrigue Masaryka v Praze konalo zvláštní zasedání československé vlády, které se otázkám, spojeným s obranou státních hranic věnovalo. Masaryk informoval o svých zahraničních jednáních v USA s polskými politiky, mínil, že by se mělo s Poláky o státních hranicích jednat, ale až po československém vojenském obsazení Těšínska, nejlépe legionářskými pluky, které podléhaly italskému velení. Vláda ale nejprve požádala vrchní velení spojeneckých vojsk v Paříži o obsazení sporných pohraničních oblastí, především Těšínska, mezinárodními vojenskými jednotkami dohodových zemí. Nabízela k tomu dokonce československé legionářské pluky, dislokované ve Francii, které podléhaly francouzskému velení, a rovněž legionářské pluky, dislokované v Itálii, podléhající italskému velení. Ale nebylo jí vyhověno.

2. ledna 1919 se konala na Pražském hradě další zvláštní schůze vlády, doplněná o předsedu Národního shromáždění a vedoucí jednotlivých parlamentních klubů. Dostavil se opět i prezident republiky. Konzul Karel Locher v šifrovaném telefonátu z Krakova sděloval, že je *...nutné za každou cenu zabránit provedení voleb*. Zvažovaly se varianty řešení státních hranic, žádné z nich sice nepočítalo s dělením Těšínska, ale nebylo jisté, že historické zemské hranice mezi polskou Haličí a Těšínskem se podaří československému státu udržet. Strategickým cílem případné vojenské akce proto bylo především zajištění a udržení slezského úseku *Košicko-bohumínské dráhy*, která spojovala Bohumín, Orlovou a Těšín se slovenským územím, o něž v té době československé jednotky sváděly urputné boje s Maďary. To už probíhaly československé přípravy k vojenskému zásahu velmi intenzivně. **7. ledna 1919** došlo v Moravské Ostravě k poradě armádního velení se *Slezskou zemskou vládou*.

Československé velení nejprve odmítlo plán vojenské akce, vypracovaný vedoucím italské vojenské mise v ČSR, generálem Luigim Piccionem. **14. ledna 1919** představil vlastní plán podplukovník Josef Šnejdárk. Počítal pouze s vlastními československými silami, ale pod velením spojeneckých důstojníků. **16. ledna 1919** byl pověřen velením celé akce. Šnejdárk si zapsal: *...dne 16. ledna 1919 jsem byl zavolán do pracovny Václava Klobáče, ministra národní obrany. Stěžoval si na jednání Poláků na Těšínsku, že již zabrali Těšín, karvinsko-orlovské doly, že zabrali Bohumín a blíží se k Moravské Ostravě. Zakončil těmito slovy: Tak to již nejde dál! Ministerská rada se rozhodla, že jest nutno obsadit Těšínsko a hlavně zajistit úplně košicko-bohumínskou dráhu. Usnesla se, že toto obsazení provedete vy jako nejvyšší velitel operující armády*.

K rozhodnutí o vojenské akci došlo na jednání československé vlády, které se konalo **17. ledna 1919** v Praze. Tentokrát se vláda na vojenském obsazení Těšínska i na způsobu provedení již jednomyslně shodla. I toto jednání se konalo za účasti prezidenta republiky, který konzultoval československý postup mj. s Georgem Creelem, sekretářem amerického prezidenta Thomase Woodrowa Wilsona. Akce byla pečlivě připravena. Ještě týž den ale československý prezident rozhodl o jejím pozastavení. Důvodem byly zprávy o novém polském kabinetu, který se ve Varšavě ustavil pod vedením Ignacyho Paderewského o den dříve. Prezident očekával, že dojde ke změně kurzu polské strany, ale žádné takové zprávy z Varšavy nepřicházely.

20. ledna 1919 dorazila od československých diplomatů z Paříže do Prahy naopak zpráva o tom, že Francie zamýšlí vyslat koncem měsíce do Československa vojenský kontingent k zajištění Těšínska. Vláda to vnímala jako podporu spojeneckého velení akci na Těšínsku. Téhož dne proto udělil prezident republiky na zasedání vlády ministru obrany Václavu Klobáčkovi definitivní rozkaz vojensky obsadit Těšínsko. Současně schválila vláda text memoranda, určeného polské vládě. Koncipoval je sám prezident republiky. V memorandu se československá vláda odvolávala na výsledky Lvovských jednání s polskými politiky z počátku roku 1918. Memorandum měl předat ve Varšavě československý konzul Karol Locher 23. ledna 1919 dopoledne. Nemohlo ale být odevzdáno, protože konzul byl polskými orgány zatčen a internován pro podezření ze špionáže.

Pro operace v severozápadní části Těšínska byl vyčleněn 21. střelecký pluk francouzských legionářů se třemi prapory (s francouzským velením), 54. pluk z Olomouce, prapor 93. pluku ze Šumperka, 17. myslivecký prapor z Fryštátu a také několik dobrovolnických praporů - bohumínský, orlovský. Pro operace vedené od jihu, od Jablunkovského průsmyku, byly určeny dva prapory 35. pluku italských legionářů a 33. pluk italských legionářů (s italským velením) a další jednotky domácího československého vojska. Prvosledové pluky měly zajištěnou podporu praporů domácího vojska, dobrovolnických jednotek, obrněného vlaku i dvou baterií dělostřelectva a jezdecké roty. Franciszek Latinik měl k dispozici na Těšínsku pět praporů pěchoty, čtyři kulometné rot, jízdní čet a dělostřeleckou baterii, asi 550 příslušníků polského četnictva a několik dobrovolnických jednotek.

Na poslední chvíli se Šnejdárek pokusil vyhnout vojenskému střetu a přimět Poláky k vyklizení Těšínska. Vypravil se proto na vlastní zodpovědnost **21. ledna 1919** k veliteli polských sil do Těšína. O jednání s generálem

Příslušníci velitelství československých vojsk, operujících na Těšínsku. Protože se akce zúčastnily i československé legionářské pluky z Francie a Itálie, kterým veleli francouzští a italské důstojníky, podíleli se Francouzi a Italové rovněž na práci štábu operujících vojsk. Tomu odpovídají i rozdílné uniformy.

Vojáci 54. „Hanáckého“ pluku z Olomouce před odjezdem na Těšínsko.

Franciszkiem Latinikiem na těšínském zámku si poznamenal: ...rozmluva byla krátká. Protože generál Latinik nerozuměl francouzsky, mluvili jsme německy. Řekl jsem mu: Pane generále, z pověření své vlády vás vyzývám, abyste opustil i se svým vojskem území Těšínského Slezska, které jste obsadil neprávem. Šnejdárěk zaznamenal i Latinikovu odpověď: Těšínsko nevyklidíme a budeme se bránit do poslední kapky krve. Byla to odpověď pravého vojáka a vlastence hrdého na slavnou minulost polskou. Uklonili jsme se navzájem, opustil jsem zámek a odjel se svým průvodem do Moravské Ostravy, kolem polských a československých hlídek.

Franciszek Ksawery Latinik (1864-1949), rakousko-uherský a následně polský generál. V průběhu sedmidenní války o Těšínsko velel polským jednotkám.

Jízdní oddíl polské armády před těšínským zámkem, sídlem vojenského velitelství a štábu generála Franciszka Latinika.

Josefu Šnejdárkovi se podařilo během dvou dnů za pomoci obrněných vlaků obsadit celou karvinskou uhelnou pánev s nepoškozenými doly, Bohumín i Jablunkov. **27. ledna 1919** byl zahájen postup československých jednotek na Těšín, který byl veden ze tří směrů. 21. legionářský pluk postupoval od Fryštátu, další jednotky od Těrlicka a od Tošanovic. Město však bylo obsazeno překvapivě bez boje. Pod dojmem razantního postupu 21. legionářského pluku u Bohumína, Karviné a Zebrzydovic polský velitel v noci z **26. na 27. ledna 1919** stáhl z Těšína své jednotky a nařídil jim ústup. Po železnici spojující Těšín s Bilskem se s nimi evakovala i Národní rada pro Těšínské knížectví, přejmenovaná jen před několika dny na Zemskou vládu. Jejím jediným členem, který se rozhodl Těšín neopustit, byl Jan Michejda.

30. ledna 1919 obdržela československá armáda na Těšínsku z Prahy rozkaz k okamžitému zastavení všech operací. Zastihl vojáky na západním břehu řeky Visly v době příprav na poslední plánovaný útok, jen několik kilometrů od původních zemských hranic Těšínska s polskou Haličí. Zprávy o ozbrojených střetech na Těšínsku se samozřejmě rychle donesly spojeneckému velení v Paříži, které je nelibě neslo. Jak v případě československé, tak polské armády se jednalo o spojenecké jednotky, protože Československo i Polsko patřily mezi dohodové země.

Nástup vojáků na nádraží v Karviné-Darkově

Nařídilo oběma stranám zastavení všech vojenských operací a přimělo je k uzavření příměří. Šnejdárek si o tom zapsal: *Když jsem již zatlačil Poláky za Vislu a sám tuto řeku na několika místech překročil, dostal jsem od své vlády telegram, abych zastavil nepřátelství, jelikož účelu boje bylo dosaženo (...) Generálu Latinikovi jsem vzkázal, že ve smyslu rozkazu svého ministra národní obrany Klofáče zastavuji zatím nepřátelství přesně o půlnoci. Padne-li však po této lhůtě z polské strany jediná rána, že budu pokračovati v útoku. Spokojen jsem se zaražením vítězného postupu nebyl, protože jsem měl vypočítáno, že nejpozději do dvou dnů dosáhnou polských hranic u Bělska-Bialé.*

Do Paříže byli předvoláni zástupci obou stran. Dohodu o příměří podepsali zástupci československé i polské vlády v Paříži **3. února 1919**. Československé jednotky se musely stáhnout za demarkační linii, určenou západně od Těšína. Šnejdárek k tomu poznamenal: *Mezitím totiž, co jsem byl ve vlaku na cestě z dobytého Těšína do Varšavy, poslala mezi spojenecká komise francouzského generála Niessela na Těšínsko se zvláštním posláním, aby na mém zástupci ve velení nad československými vojáky ...vynutil vyklizení části území mnou dobytého. Generál Niessel si počínal – jak mi bylo potom hlášeno – primo výhrůžně a prosadil také ústup československých vojsk až na čáru, kterou vlastnoručně tužkou naznačil v mapě. Aniž se ohlížel na to, že čára přetíná vesnice a deli i bohumínské*

Josef Šnejdárek, 1875-1945. V roce 1899 vstoupil do francouzské Cizinecké legie, v jejích řadách se zúčastnil bojů v severní Africe. V roce 1905 získal francouzské občanství, působil pak jako důstojník francouzské armády v Alžírsku, Maroku a Tunisku. V roce 1914 byl povýšen do hodnosti kapitána. Během první světové války bojoval ve Francii, několikrát byl raněn. Byl vyznamenán francouzským Řádem čestné legie. Od 17. listopadu 1917 byl přidělen k 21. střeleckému pluku československých legií ve Francii. Od 26. prosince 1918 převzal velení 22. střeleckého pluku československých legií v Itálii. 17. ledna 1919 se stal vrchním velitelem československých vojsk, operujících na Těšínsku. Později působil jako velitel na Slovensku. Prezidentem republiky byl vyznamenán Československým válečným křížem 1914 -1918 a povýšen do hodnosti armádního generála.

nádraží na dva díly. ...shledání s mými vojáky na Těšínsku nebylo zrovna veselé. Nikdo nechápal, proč byl dán vítěznému vojsku rozkaz k ústupu. Nerozuměli tomu ani vojáci ani civilisté.

I když se československá armáda musela stáhnout za demarkační linii, bylo obsazování Těšínska ve dnech **od 23. do 30. ledna 1919** z vojenského hlediska jednoznačným úspěchem. Bylo velmi dobře připraveno a řízeno. Josef Šnejdárek byl zkušeným velitelem francouzské armády, působil řadu let v cizinecké legii a postupně nasazoval stále větší síly, které přicházely na Těšínsko z vnitrozemí a podporovaly prvosledové jednotky. Využívaly lepší výstroje i početní převahy. Obsadily karvinskou část uhelné pánve, Těšín s důležitým nádražím Košicko-bohumínské dráhy a úspěšná operace gradovala dosažením řeky Visly. Také z operačního hlediska se podařilo dosáhnout všech cílů.

Vojenské operace na Těšínsku trvaly jen sedm dní, proto vešly do dějin pod názvem **sedmidenní válka**. Podle dostupných údajů si boje s Poláky vyžádaly relativně malý počet obětí – 53 padlých a 93 raněných československých vojáků. Polské ztráty byly větší, řada vojáků byla nezvěstných. Důsledky vojenského obsazování Těšínska ovšem byly dalekosáhlé pro celý československý stát. Otázky spojené s vedením československo-polských státních hranic na Těšínsku, Oravě a Spiši se dostaly tam, kam od počátku patřily - na poválečnou mezinárodní mírovou konferenci do Paříže.

Komise dohodových důstojníků, která dorazila do Těšína záhy po rozhodnutí pařížské mírové konference o převzetí kontroly nad spornými oblastmi na Těšínsku, Oravě a Spiši. Spolu s důstojníky dorazily do Těšína také mezinárodní vojenské jednotky, složené z vojáků dohodových velmocí. 10. srpna 1920 komise předala správu nad příznými částmi Těšínska československým, resp. polským úřadům.

Poláci vnímali obsazování Těšínska československým vojskem pochopitelně negativně, polské noviny psaly o české proradnosti. Radikální politici a poslanci ve varšavském sejmu volali po vyhlášení války Československu. Zároveň ale vytýkali velitelům polských jednotek na Těšínsku, že město opustil i se svými vojáky bez boje a nepodařilo se mu ovládnout území udržet. Zatímco dřívější obsazení pohraničních území včetně Těšínska polskou armádou přijímali Poláci s nadšením, příchod československých vojsk označovali dramaticky jako *českou agresi*. Ale československá armáda operovala pouze v prostoru, který československá vláda oprávněně považovala za součást území československého státu.

Mírová konference, složená ze zástupců dohodových mocností a řady dalších spojeneckých zemí, postavila Těšínsko i části Oravy a Spiše pod mezinárodní kontrolu. Do Těšína směřovaly mezinárodní vojenské jednotky. Velmoci nejprve přiměly československou a polskou vládu k vzájemnému jednání a urovnání sporu. Červencové rozhovory v Krakově ale skončily bezvýsledně a tak měl k rozhodování o hranici na Těšínsku, Oravě a Spiši napomoci plebiscit. Ve všech pohraničních oblastech se rozhořela kampaň, cílená především na nerozhodnuté obyvatelstvo. Objevily se spory o to, kdo bude moci přistoupit k hlasování a zda toto právo dostanou i tisíce imigrantů s domovským právem v polské Haliči.

Jednání pařížské mírové konference po první světové válce se zúčastnili zástupci 36 zemí.

Znovu se objevily vzájemné konflikty mezi těšínskými Poláky, Němci a Čechy. Došlo k násilnostem i k obětem na životech. Pomyslným jazýčkem na váhách se stali národnostně indiferentní příznivci slezského zemského hnutí. Slezané se rozhodli spolu s Čechy a Němci hlasovat pro Československo. Poláci je proto označovali za zrádce, sami Slezané se ale žádnými zrádci necítili. Obvykle žili na Těšínsku po celé generace a skutečné Poláky spatřovali jen v zástupcích nemajetných haličských imigrantů. Polská vláda nejprve vyhlášení plebiscitu uvítala, byla si jista podporou většiny obyvatel Těšínska. Když se však ukázalo, že nemůže počítat nejen s podporou Čechů, ale ani Němců a Slezanů a výsledky mohou být velmi nejisté, vedlo to polskou vládu k oficiálnímu odmítnutí plebiscitu, který se tak nejen na Těšínsku, ale ani na Oravě a na Spiši nikdy neuskutečnil.

Pařížská mírová konference projednávala po první světové válce řadu otázek, spojených s poválečným uspořádáním v Evropě a rozhodovala o změnách a úpravách státních hranic Německa, Rakouska, Maďarska i dalších zemí. Před členy mírové konference obhajovali své územní nároky jak polští, tak českoslovenští diplomaté. Obě strany uváděly řadu argumentů. Etnografických, ale také hospodářských. ČSR především požadovala, aby na jejím území zůstal celý slezský úsek Košicko-bohumínské dráhy. Ale i vlastníci karvinských dolů a rovněž třineckých hutí, se vyslovovali pro setrvání Těšínska v hranicích ČSR. Československo i Polsko nakonec **10. července 1920** souhlasily s tím, aby sporné územní záležitosti vyřešilo arbitrážní rozhodnutí. Výrok mírové konference byl

oznámen 28. července 1920. Na základě arbitrážního rozhodnutí pak byla 10. srpna 1920 podepsána smlouva v Sévres. Těšínsko, Orava i Spiš byly rozděleny. Správa nad přiznanými částmi Těšínska byla československým resp. polským úřadům předána v Těšíně téhož dne.

Mapa zobrazuje státní hranice Československé republiky a Polska po provedení územních změn. Zakresleny jsou i původní historické zemské hranice Těšínska, na jehož území po první světové válce vznášelo nárok jak Československo, tak Polsko. K dodatečné změně hranice došlo po opakovaných žádostech místního goralského obyvatelstva horské osady Hřčava, která byla z katastru obce Javořinky/Jaworzynky, přiznané Polsku, vyčleněna a dodatečně připojena k Československu jako samostatná obec. Poblíž Hřčavy najdeme i trojmezí – místo, kde se dnes stýkají české, polské a slovenské hranice. Za sporná byla po první světové válce považována i pohraniční území na Oravě a Spiši na severním Slovensku. I tato území byla rozdělena rozhodnutím pařížské mírové konference z 28. července 1920. Polsku bylo přiznáno 358 km² historického území na Oravě a 217 km² na Spiši. Na Oravě došlo k dodatečným úpravám hranice. Československo posléze předalo Polsku část obce Dolní Lipnice / Lipnica Dolna o rozloze 70 km² výměnou za obce Hladovka o rozloze 18 km² a Suchá Hora o rozloze 22 km². K posledním úpravám československo-polské státní hranice do dnešní podoby došlo ve východních Tatrách. Okolí podtatranské obce Javorina s rozlohou 92 km² bylo přiznáno Československu rozhodnutím mezinárodního soudního dvora v Haagu z 5. září 1924. V mapě je zaznamenána i železniční trať tzv. Košicko-bohumínské dráhy, která měla pro nový československý stát strategický význam, protože spojovala západ republiky se Slovenskem. Železnice, vybudovaná v letech 1867–1871, dopravně spojila Těšín s tzv. Severní dráhou Ferdinandovou, jež dosáhla Ostravy a Bohumína již v roce 1847.

Celkem bylo arbitrážním rozhodnutím pařížské mírové konference k Polsku v roce 1920 připojeno přibližně 2.069 km² území pohraničních oblastí, které byly v roce 1910 obývány celkem 165.033 obyvateli. Z toho na Těšínsku přibližně 1.002 km² (44% z původních 2.282 km² rozlohy Těšínska) se 139.630 obyvateli, na Oravě přibližně 719 km² (6% z původních 3.508 km² rozlohy oravské župy) se 16.656 obyvateli a na Spiši přibližně 217 km² (5% z původních 6.410 km² rozlohy spišské župy) s 8.747 obyvateli.

ČSR bylo přiznáno na Těšínsku přibližně 1.280 km² území (56% původní rozlohy Těšínska) s 295.191 obyvateli, na Oravě 2.822 km² území (94% rozlohy oravské župy) s 62.089 obyvateli a na Spiši 6.062 km² (95% původní rozlohy spišské župy) s 164.120 obyvateli.

Mezinárodní delimitační komise, jmenovaná konferencí velvyslanců po rozhodnutí o rozdělení historického území Těšínska v Paříži 28. července 1920, stála před úkolem vytyčit hraniční čáru, přesně, zřetelně a trvale vyznačit v terénu, zakreslit do map a nezpochybnitelně popsat. Jejími členy byli zástupci dohodových mocností, tedy Velké Británie, Francie, Itálie a Japonska, krátce i zástupce Spojených států amerických a zástupci dotčených zemí – Československa a Polska.

Vyměřovací práce na nové státní hranici na hřebeni Slezských Beskyd. 11. listopadu 1920 napadla zeměměřiče početná skupina ozbrojených mužů, přicházejících z polské strany hranice. Obětí jejich útoku se stal figurant, voják československé armády Klement Štátný. Nejprve byl postřelen, následně odveden a nakonec ubit k smrti. Stal se tak posledním československým vojákem, který padl v rámci československo-polského sporu o Těšínsko v letech 1918–1920.

Po zaměření a vytyčení byla československo-polská státní hranice v terénu vyznačena hraničními kameny s vytesanými písmeny ČS a P a evidenčním číslem. Na snímku jeden z tzv. hlavních hraničních kamenů na slovenské části státní hranice s Polskem. Většina hraničních kamenů, osazených v období první republiky, v terénu zůstala a svému účelu slouží dodnes.

Delimitační komisi doprovázeli zeměměřiči, kartografové, vojáci a dělníci. Práce se řídily instrukcí, podle níž byla jednacím jazykem francouzština. Instrukce stanovila, že v terénu mají být při upřesňování státní hranice a jejím vytyčování co nejvíce využity bývalé zemské, okresní nebo obecní hranice, návrhy na změny z důvodů národnostních, jazykových a náboženských měly být vyloučeny. Přesto ke změně hraniční linie oproti původnímu rozhodnutí došlo. Z katastru obce Javoříčka, přiznané Polsku, byla po opakovaných žádostech místních obyvatel vyčleněna horská osada Hřčava, která byla dodatečně připojena k československému území, a stala se novou samostatnou obcí.

O návrzích jednotlivých zástupců komise se hlasovalo, rozhodovala většina, přičemž v případě rovnosti hlasů měl hlavní slovo předseda komise, jenž disponoval dvěma hlasy. Po schválení každého návrhu došlo na realizaci v podobě jeho geodetického zaměření. Pro stabilizaci v terénu byly použity kamenné, zpravidla žulové, příp. betonové mezníky. O všem byly vedeny podrobné záznamy a veškeré písemnosti byly identické jak pro československou, tak pro polskou stranu, aby se předešlo jakýmkoliv pochybnostem a pozdějším sporům.

Souběžně se zaměřováním hranice v terénu probíhala i revize příslušných topografických map, za československou stranu ji prováděli důstojníci Vojenského zeměpisného ústavu v Praze. Po dokončení všech prací spojených s vytyčováním státní hranice na Těšínsku, Oravě a Spiši byla vyhotovena závěrečná dokumentace, jejíž součástí jsou nejen písemné protokoly, ale i podrobné mapy v měřítku 1 : 25 000, konečný protokol o delimitaci a přehledná hraniční mapa. Tři exempláře každé části závěrečné hraniční dokumentace byly podepsány všemi členy delimitační komise a předány konferenci velvyslanců v Paříži.

Za dobu své činnosti (od 28. července 1920) se delimitační komise sešla dvacetosmkrát, závěrečné dokumenty byly podepsány 12. října 1927 a její činnost byla oficiálně ukončena 16. října 1927. Jeden soubor dokumentace byl uložen v archivu konference v Paříži, další obdržela československá a polská vláda. Československý soubor byl následně uložen v archivu ministerstva zahraničních věcí.

Přestože bylo území těšínské části Slezska 28. července 1920 rozděleno státní hranicí na dnešní polské a české, tehdy československé Těšínsko, starobylé zemské heraldické znamení Těšínska v podobě zlaté orlice v modrém poli se dostalo i do tzv. Velkého státního znaku Československé republiky, kde je nacházíme v pravém dolním rohu (podle heraldických pravidel, pohledově v levém dolním rohu).

Na Oravě došlo k dodatečným úpravám hranice – ČSR posléze Polsku předala část obce Dolní Lipnice / Lipnica Dolna o rozloze 70 km² výměnou za obce Hladovka o rozloze 18 km² a suchá Hora o rozloze 22 km². Nedořešená zůstávala jen otázka vedení hranic v okolí tatranské obce Javorina na Spiši. Polsko se domáhalo připojení Javoriny s okolím s rozlohou 92 km² ke svému území. Neuspělo však ani u mírové konference ani u mezinárodního soudního dvora v Haagu. Společnost národů na základě jeho rozsudku z **5. září 1924** rozhodla **12. března 1924** o tom, že Javorina zůstane u československého státu.

Ostatky většiny československých legionářů a vojáků, kteří padli během bojů o Těšínsko a byli pochováni na území, které bylo v roce 1920 přiznáno Polsku (v Pruchné a polském Těšíně), byly v roce 1922 exhumovány a slavnostně převezeny do Českého Těšína. Rakve s těly padlých byly nejprve vystaveny v římskokatolickém kostele Nejsv. Srdce Ježíšova v Masarykových sadech. Poté byly převezeny do Orlové, kde byly uloženy na městském hřbitově. Společně s pozůstatky dalších československých vojáků.

Fond pro pozůstalé a pro zbudování pomníku padlým za Těšínsko se sídlem v Orlové na městském hřbitově již v roce 1919 zbudoval prozatímní dřevěný pomník, připomínajících památku padlých v bojích o Těšínsko. V roce 1928 byl původní dřevěný památník nahrazen důstojnějším památníkem se sousoším z pískovce, představujícím slezskou orlici a její obránce. V památníku je pohřbeno 53 československých obětí československo-polského územního sporu o Těšínsko.

Kromě vojáků, kteří padli v roce 1919, jsou zde i pohřbeny i civilní oběti z tzv. plebiscitního období a rovněž legionář, střelec Jan Čapek, zakladatel československých legií v Itálii. Sousoší bylo demolováno a odstraněno v době polského záboru Těšínska v roce 1938. Podnes nebyl památník opraven a uveden do původního stavu.

Kromě orlovského památníku najdeme hroby československých vojáků, padlých v bojích s Poláky v lednu 1919 i na jiných místech českého i polského Těšínska, například v Jablunkově. Nápis na něm nám podnes připomíná, co naše dědy a pradědy před 100 lety vedlo k obraně hranic Československa: **PADLI JSME, ABY NÁROD ŽIL.**

Převoz padlých vojáků s vojenskými poctami na hraničním přechodu mezi Polskem a Československem v Českém Těšíně. Kondukt s rakvemi doprovázely na československém území z Českého Těšína až do Orlové tisíce lidí. Celá trasa byla vyzdobena černými prapory.